

דף צט.

ת"ר יש מוכר את אביו להגבות וכו' כולה ר"מ היא ועבדא מטלטלי, ומטלטלי משתעבדי לכתובה.

[א] תוס' דנו היכן נאמר הדיון אי מטלטלי משתעבדי לכתובה.

- תוכן ענינים**
- בענין היכן מטלטלין משעבדים לכתובה.
  - בענין אכילת תרומה לספק עבד כהן.
  - בענין דאין לוקין מלקות בנטמאו למת.
  - בענין דמוכרין התרומה והדמים שלהם.

- יש מחלוקת גדולה בראשונים היכן נחלקו לגבי מטלטלי דכתובה, וממ"נ מיניה דידיה [דהיינו לגבות מהנכסים שהם עכשיו תחת ידו] הרי פשיטא דמשתעבדי כמו כל חוב דאפשר לגבות מניה דידיה אפילו גלימיה דעל כתפיה, ואי ר"ל ממשעבודים אצל אחרים או מיתמי פשיטא דלא דהא מטלטלין אינן נעשין משעבדים כקרקעות.
- ונחלקו ר"ת והר"י עם הריטב"א בזה, דתוס' הביאו בשם ר"ת והר"י דפלוגתת ר"מ ורבנן הוא בימיניה' דאז לר"מ דינו כבע"ח דגובין מיניה [דהא גובין אפילו מגלימא דעל כתפיה] ולרבנן כתובה גרע דלא גבינן אפילו מיניה.
- אולם הריטב"א כתב דלר"מ גם מטלטלי דיתמי משתעבדי לכתובה, ורבנן דחולקין ס"ל דאפילו מיניה אין גובין מהן, ונמצא דנחלקו בתרתי בזה מיושב ב' הסוגיות דהקשו התוס'.
- בדרך ים הביא הטעם דלרבנן אין גובין כתובה ממטלטלי, דהרשב"א והר"ן (נדרים דף סה:) פ"י משום דאין האשה סומכת דעתה אלא על הקרקע כיון דלא ניתנה ליגבות רק אחר כמה ימים. אמנם התוס' (כתובות דף י: ד"ה הואיל) פ"י דתקנו שלא יגבו ממטלטלין כדי שלא יפרשו מהן בני אדם.
- ולגבי עבדים מבואר בגמ' ב' לשונות מ"ט האשה גובה העבד לכתובה, או דהוי כמטלטלי וכו"מ דמטלטלי משתעבדי לכתובה, או דעבדא כמקרקעי. [ובתוס' פ"י הנידון דאע"ג דבכל דוכתא עבדים הוקשו לקרקעות, מ"מ לגבי לגבות מהם חשבינן להו כמטלטלי דאין סומכין דעת עליהם כלפי שמתים ובורחים. ולאידך לישנא ס"ל דסומכין דעת כבקרקעות].

כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה הרי אלו אוכלים בתרומה, וחולקין חלק אחד בגורן, ואינן מטמאין למתים וכו'.

[ב] מבואר במתני' דכהנת שנתערב ולדה דהוי כהן גמור, עם ולד שפחתה דהוי עבד של כהן, דשניהם אוכלין בתרומה. דיון בזה.

- הנה הא דשניהם אוכלין בתרומה פרש"י דאחד כהן ואחד עבד כהן, ואכילת עבד כהן הוא מדין קנין כספו של כהן דהוי ממונו ועי"ז הוא אוכל בתרומה, והעירו האחרונים הערה גדולה בדיני מוחזק, דהיה מסתבר לומר דהעבד הזה מוחזק בעצמו שהרי מספק א"א להשתעבד בו ועי"ז חזקת ממון הוי בעלים על עצמו, וצ"ע דא"כ איך אוכל בתרומה מדין קנינו דהאדון. והישוב לזה וביאור הענין מתבאר בסוגיא דגיטין:
- דהנה בגיטין (דף מב:) איבעיא להו בהמפקיר עבדו לחירות ונפקע בזה הקנין ממון, אבל הוא מעוכב גט שחרור [דלא שחררו לגמרי שיהא פקע הקנין איסור] האם הוא אוכל בתרומה או לא.
- ופשטו ממתני' דכאן, דהוי כמפקיר עבדו דאין להאדון שום זכות ממון על הבן הזה מספק, ואעפ"כ אוכל בתרומה, ותי' בגמ' 'דאם יבוא אליהו ויאמר בחד מינייהו דעבד הוא קנין כספו קרינא ביה', ור"ל דכלפי שמיא עדיין הוא של האדון.
- ותמהו האחרונים (מאיר לעולם סי' י"ד, קובץ הערות סי' ע"א, שערי ישר ש"ה, וקה"י ב"מ סי' י"א) דהא בעלמא כיון דיש לאדם חזקת ממון הרי כל דיני ממון של החפץ הם שלו בתורת ודאי, וכמפורש בב"מ (דף ו:ו) דהספיקות שנשאר אצלו מדין מוחזק נכנסין לדיר למעשר בהמה ומקרי ודאי שלו [ואם תקפו כהן מספק מוציאין מידו דהוי כודאי של המוחזק], וא"כ גם בעבד זה עי"ז שהוא מוחזק בעצמו נימא דעי"ז החזקת ממון פקע קנין רבו ואיך אוכל בתרומה מדין קנין כספו של כהן.
- ה בקובץ הערות (סי' ע"א) תי' בהקדם ב' חקירות, [א] מהו עיקר גדר דין המע"ה האם הוא דין ודאי דאזלינן בטר חזקת ממון כמו דאזלינן בטר שאר חזקות דהוי הכרעה גמורה בתורת ודאי, או דאינו אלא ספק דכיון דלא ידענן של מי הוא לכן אין לעשות מעשה מספק. וכתב דבחקירה זו נסתפקו בגמ' אי תקפו כהן מהמוחזק אי מוציאין, ופשטו דמוציאין. [ב] וחקירה הב' הוא דגם לאחר שהכריעו דהוי ודאי, אכתי יש לחקור האופן דהוי ודאי האם הוי כעדים המברר המציאות אבל לא נשתנה מכפי שהוא באמת, או דהוי כחזקת איסור וביטול ברוב דנשתנה אף כלפי שמיא עי"ז החזקה והרוב ונעשה של המוחזק. וכתב דזהו ספיקת הגמ' בגיטין אי עבד ספק יכול לאכול בתרומה, ועי"ז פשטו דאע"ג דחזקת ממון מכריע דין ודאי מ"מ לא נשתנה בעלים האמיתיים ושפיר אוכל. [נמצא דהגמ' ב"מ חוקר חקירה א', וגיטין חקירה ב']

ו. בשערי ישר ש"ה תי' [על דרך הני"ל] דבעצם ע"י המע"ה וחזקת ממון נעשית בדיני המשפטים של המוחזק והוא השליט עליו לכל דיני ממון, ומ"מ אין זה סתירה לומר דאכתי נשאר הגוף להבעלים האמיתי, ותרומה תלויה בבעלים האמיתי.

ג] בענין הא דלא תנן דאין מטמאין למתים ואין סופגין ארבעים קודם שנשחררו.

- א. הנה במתני' יש ב' חלוקות א' קודם ששחררו זה את זה, ב' ואחר השחרור. ובתחילה נשנית ד' הלכות א' דאוכלים בתרומה, ב' וחלקין חלק אחד [ר"ל כאחד] על הגורן, ג' ואינן מטמאין למתים מספק, ד' ואינן נושאים נשים. אולם לאחר השחרור דקתני כמה הלכות שנתחדשו בהו תנן דאינן מטמאין למתים ואם נטמאו אין סופגין את הארבעים.
- ב. והקשו בתוס' אמאי לא קתני נמי ברישא דאין סופגין ארבעים קודם שהשתחררו דהיו אסורין מספק אבל בלי מלקות.
- ג. במהרש"א העיר דלא קשה, דהא הגדילו חייבין לשחרר זה את זה כמפורש בגמ' להלן, וא"כ הך רישא מיירי כשהם עדיים קטנים ואינו מענינא למתני דאין סופגין ארבעים [יש להעיר דאז אין אסורין לטמא למתים, וצ"ל דר"ל משום חינוך, ועוד קשה דאז אין ראויין לישא אשה בלא"ה, ואפשר לתוס' דמותרין גם קטנים לישא אשה א"ש, וצ"ע].
- ד. ברש"י תי' עפ"י חידוש גדול דלדעת ר' יהודה (בי"ק דף פח.) דעבד לא מקרי 'אח', א"כ אינו לוקה בשום מלקות כיון דכתיב 'ונקלה אחיך לעיניך', ולכן ברישא פשיטא דאינם לוקין דאין העבד לוקה על שום איסור.
- ה. בספר מאמר יבמין הביא מהרב מפוניבז' ליישב באופן מחוכם, דמשמע מהרמב"ם דהמכה עבדו שלו אינו לוקה, וא"כ י"ל דברישא אם אחד נטמא יצוו הב"ד לחבירו שנתערב עמו שילקהו, וממ"נ יכול להלקותו, דאם הלוקה הוא האדון א"כ הוה כהן שנטמא וחייב מלקות, ואם הוא העבד, נמצא שהמלקה הוא האדון ויכול להלקותו כדין אדון המלקה את עבדו ורק בסיפא בשחררו זה את זה אינם לוקים.

ד] ומוכרין את התרומה והדמים שלהם. ביאור מ"ט אינן מחוייב ליתן לכהן ודאי את תרומותיהם מספק.

- א. מבואר במתני' דאלו שני הבנים דהוה ספק כהן ספק ישראל [לאחר ששחררו זה את זה] דמוכרין את תרומתן והדמים שלהם, ופרש"י דכשמפרישין תרומה מתבואה שלהם אינן חייבין לתתה לכהן, דכל חד אומר לכהן אייתי ראייה דלא כהן אנא, ומ"מ אסורין באכילה משום ספק זר, ועל כן הם מוכרין התרומה לכהנים והדמים שלהם.
- ב. כפשוטו ביאור דין זה הוא עפ"י הכלל דספק ממון לקולא ולכן מספק א"צ ליתן התרומה לכהן, וא"ת הא הוה ספק מצוה, דנתינת תרומה לכהן מצוה, מ"מ המצוה תלויה בדין הממון, וכיון דנפסק הממון דהמע"ה שפיר פטור מנתינתה.
- ג. אמנם הריטב"א (דף ק.) הקשה ע"ז וכתב וז"ל ויש מקשים כיון דספיקא דאורייתא הוא, היכי שרינן לעשות כן ולגזול את השבט ולבטל מצות נתינה, ומתריצים שלא חייב הכתוב מצות נתינה אלא לישראל ודאי, ואין כאן משום גזל עד שיודע בודאי שהוא חייב בנתינת תרומה, ויש גורסין 'אין מוכרין את התרומה' ואם מכרו הדמים שלהם, ובנוסחאות ישנות גרסין כדגריס רש"י ז"ל, עכ"ל.
- ד. המגיה (אות רצ"ד) נתקשה טובא בקושית הריטב"א, הא בכל ספק ממון תקשי דהוה ספק איסור גזל, ולמה מקשין כן רק כאן, וציון לדברי השערי ישר (ש"ה פ"א) שבאמת דן בכל המע"ה איך מותר להמוחזק להחזיק הממון נימא דהוה ספק איסור גזל. והביא כמה דרכים בזה. א] תחילה הביא ממהר"י באסאן שתי' דלא יועיל להחזירו להתובע דגם אצלו הוה ספק גזילה. ב] ושוב הביא מהתומים (קיצור תקפו כהן) שתי' שלא אסרה תורה את הגזל אלא בממון ודאי ולא בממון ספק וכעין דין ממזר ודאי ולא ממזר ספק. והשער ישר הקשה על ב' דרכים אלו. ג] וכתב דהיטב אשר תי' בקונטרס הספיקות (כלל א' סעיף ו') דלא אסרה התורה את הגזל אלא מה שהוא של חבירו מצד הדין, אבל מה שהוא שלו מצד הדין לא אסרתו עליו התורה והילכך ספק ממון שהדין בו המע"ה גם דררא דאיסורא לית בה כשאיננה מחזירה. ובשערי"י ביאר בהרחבה דליכא דין גזל אלא במה שהוא של חבירו מצד משפט דיני ממונות.
- ה. וכל זה הוא לגבי חששא דאיסור גזל, אבל גם מצד מתנת כהונה הרי מפורש במתני' (הובא בב"מ דף ו':) דספק בכור בין באדם ובין בבהמה אמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה, ומוכח דדין מתנות כהונה תלויה בדין הממון ושפיר מחזיק בו הבעלים ואינו צריך ליתנו לכהן, ומיושב קושית הריטב"א, וצ"ע טובא מהו דעת הריטב"א בזה, והמגיה צידד ליישב דלפי מהר"י באסאן הא דליכא חשש גזל היינו משום דגם מצד התובע יש חשש גזל, אולם התינת דלכן מחזיק הממון בידו, אבל למוכרו כבר הוה קום ועשה וליכא היתר ע"ש, אולם הדבר דחוק שיהא הדין כן וצ"ע.
- ו. בשערי"י תי' כוונת הריטב"א דבתרו"מ מלבד מצות נתינה של הממון לכהן, יש חיוב להוציא כל תרומותיו ומעשרותיו ולסלקן מממונו שיותנו לכהן ויהיו נעשים נכסי כהנים ולא ישאר בדין מתנות תרומה דדינו ליתן, והוה כעין מצות ביעור, ואינו מדיני ממון כלל, אלא מצוה לשמים ולכן גם באופן ספק יתכן דאסור למכור לכהן כיון דאינו חשוב נתינה.